

ЈЕДАН ПОКУШАЈ НОРМАЛИЗОВАЊА МЛЕТАЧКО-ЦРНОГОРСКИХ ОДНОСА СРЕДИНОМ ХVІІІ ВИЈЕКА

Већ од карловачког мира запажају се знаци млетачко-црногорског трвења, изазвани крупним политичким промјенама на Балкану. Ни последњи млетачко-турски рат (1714—1718), када се Црногорци стављају на страну Венеције, није могао оздравити традиционално млетачко-црногорско пријатељство. Од пожаравачког мира 1718. године односи Црногораца са Венецијом хладне, да би до четрдесетих година постали једва сношљиви. Црногорска четовања, уперена у првом реду против Турака, погађају и хришћане под њиховом влашћу, као и млетачке поданике у Боки. Ређају се чести сукоби између Црногораца и Бокеља, што утиче на погоршавање млетачко-црногорских односа. Граница Боке и Црне Горе постаје поприште инцидента и тешких сукоба. Послије смрти владике Данила црногорска четовања узимају још више маха.

Венеција је искрено жељела да очува мир на границама Далмације и Боке Которске, избјегавајући сваки сукоб с Турцима и њиховим поданицима, који би могао компромитовати њену политику мира и сарадње са Турском. Са Црногорцима, који се успјешно отимају од Турака, Млечани не успијевају да нађу заједнички језик. Црна Гора за Венецију постаје значајан спољно-политички фактор о коме се мора водити рачуна.

Послије смрти владике Данила Црногорци у очима Млечана постају најопаснији сусједи. Да би утицали на Црногорце, Млечани су додијелили плате једном дијелу црногорских главара. У ствари, Венеција је тиме куповала мир од Црногораца. Чести сукоби Црногораца са млетачким поданицима завршавају се умиром. Кратке предахе примирја смјењују тешки сукоби. Понекад Венеција прибјегава изузетним мјерама против Црногораца. Када су Црногорци у ноћи 29. новембра 1740. године опљенили село Убли код Херцег-Новог, млетачки амбасадор у Цариграду захтијевао је од Порте да казни Црногорце.¹

¹ Archivio di Stato di Venezia (ASV), Bailo Constantinopoli, f. 223, Цариград, 31. јануара 1742.

Двогодишњи боравак владике Саве у Русији још више је заоштрио млетачко-црногорске односе, и поред настојања архимандрита Василија да одржи добре односе са Венецијом. Због покушаја Василија да у одсуству владике Саве приграби сву власт у земљи дошло је до тешке племенске кризе у Црној Гори. Повратком владике Саве из Русије букнуо је сукоб између њега и Василија, који се није смиривао за неколике године, што је још више продубило племенску кризу у Црној Гори.

Владика Сава затекао је земљу у расулу и закрвљености и са Турцима и са Млечанима. Својим ауторитетом и енергичним залагањем он је брзо измирио завађена црногорска племена. О свом успјеху у мирењу земље Сава је одмах извијестио генералног провидура.² Ово је урадио с очигледном намјером да провидуру стави до знања да је његова жеља да поправи односе са Млечанима. Савин гест је правилно схваћен и када је генерални провидур Болду био у Котору, није пропустио прилику да обдари владику Саву, сердара Станишу Станишића и још неке црногорске главаре. Сава је добио на поклон 34 лакта разне свиле у вриједности од 646 лира, а главарима је подијељено чохе и свиле 150 лаката.³

Овај гест генералног провидура Болдуа био је доказ да су Млечани прихватили владину политику мира. Са Савом Млечани су увијек радо преговарали. За кратко вријеме Сава је смирио Црну Гору и био на путу нормализовања односа са Млечанима. Црногорски главари, не без разлога, хвалили су се генералном провидуру да „од кад се владика Сава вратио са пута није се догодило никакво зло ни пометња у овој Крајини као што се догађало кад је био на путу”.⁴

Када су се Млечани увјерили у добронамјерност владике Саве, и сами су показали спремност да путем преговора среде односе са Црногорцима. У том циљу одржан је састанак у Прчању између генералног провидура и владике Саве који је дошао у друштву великог броја црногорских главара. Никада толико главара није одједном дошло у Боку, нити су Млечани икада раније били тако дарезљиви према Црногорцима, као овога пута. Генерални провидур Болду последије састанка јављао је својој влади у Венецији да су се сви црногорски главари показали задовољни и пријатељски расположени према Републици. Велики поклони, које је провидур уручио владици, црногорским главарима и племенима, свакако су допринијели таквом расположе-

² Ј. Томић, Глас 96, 218.

³ ASV, Prov. gen. in Dalm. et Alb., f. 566, Задар, 6. априла 1745. Прилог писма поклоњене робе од 5. априла.

⁴ Исто, Задар, 21. маја 1745. Прилог писма црногорских главара од 1. маја по старом.

њу.⁵ Тако су послје неколико година честих сукоба и немилних догађаја напоскон нормализовани млетачко-црногорски односи на обострано задовољство.

Изгледало је да ће састанак у Прчању бити прекретница у млетачко-црногорским односима за дуже вријеме. И поред најбоље воље и Црногораца и Млечана, тешко је било очувати мир на граници Црне Горе и Боке. Једна свађа или убиство било је довољно да распламса пригушене страсти и помути добре односе.

Владика Сава увијек је истицао пред Млечане своје напоре на очувању мира. Тако он средином марта 1746. године пише генералном провидуру Ђакому Болду: „Не само ријечима него такође и дјелима настојао сам и настојим и да силом забраним и спријечим да се не би изродио какав метеж између крајина, како ми је бог дао. Убудуће мој предобри господине не могу се изложити руглу, јер нијесу Црногорци они који муте државу, него

⁵ ASV, Prov. gen. in Dalm. et Alb., f. 587, Сплит, 10. октобра 1745. и прилог. Сматрам да је потребно да наведем списак поклона црногорским главарима.

Perzagno a di 23 settembre 1745

Nota dei regalli ripartitamente fatti da signor Giacomo Boldù, prov. gen. in Dalm. et Alb. à monsignor Sava vescovo di Scandaria e Montenegro, nonchè al Vassilie suo vicario et altri capi e comuni dello stesso Montenegro, come qui sotto nominatamente viene dichiarato:

Al monsignor vescovo di Montenegro

Panno moro	brazza	8
Panno violetto	brazza	10
Raso biò	brazza	12
Detto pavonazzo	brazza	12
Candelle di cera	libre	24
Zucaro in pani	libre	36
Frutti conditi	libre	12
Pistacchi bianchi	libre	12
Confeti sortidi	libre	30
Maggiolli	libre	9

Ciridal cremese da cuoprir li sudetti regalli in due fazziolli bi brazza tre l'unno

Al Vassilie di lui vicario

Saglia	brazza	10
Raso cremese	brazza	12
Zuccaro in panni	libre	18
Maggiolli	libre	6
Al calorego Steffano suo diacono saglia	brazza	10
Ad'altro suo calogero del vescovo stesso saglia	brazza	5
Alli due comuni di Pobori e Braichi londrina cremese	brazza	10
Al comun di Maini	londrina cremese	5
Alli comuni di Cernizza	londrina fistacchina	9
Alli comuni di fiume Zenta	londrina fistacchina	9
Alli comuni di Gnegussi	londrina celeste	14
Alli comuni di Cettigne	londrina celeste	8

неки ваши поданици из Котора који смуђују Црногорце да би помутили заповијести принципа”.⁶

Из овог писма владике Саве наслућује се да се први пут: послје договора у Прчању надвија сјенка над добросусједске односе између Боке и Црне Горе. Послје сређивања односа са Млечанима владика Сава се заузима за постизање мира и са Турцима. Већ средином 1746. био је постигнут мир између Црне Горе и Херцеговине „за три године”. Био је уговорен састанак црногорских главара са подгоричким и спушким агама „да учинимо и ш њима мир у вљеру, ако се узможе”, каже владика Сава у писму которском провидуру Марину Дони.⁷

И поред извјесних безначајнијих трвења, млетачко-црногорски односи развијају се у духу пријатељства све док Албанци нијесу у Котору пребили неке црногорске жене. Црногорски сардар Станиша Станишић жалио се которском провидуру због тога

Alli communi di Bielizze	londrina celeste	brazza	8
Alli communi di Bielossi	londrina fistacchina	brazza	8
Alli comuni di Chiechlich	londrina rubbin	brazza	9
Alli communi d'Osrinichi	londrina rubbin	brazza	12
Alli communi di Zuzze	londrina rubbin	brazza	8
Alli communi di Zagliut	londrina rubbin	brazza	8
Alli comuni di Zagaraz	londrina rubbin	brazza	8
Alli comuni di Cuzzi ò siano Monti Superiori			
Panno verde		brazza	10
Londrina cremese		brazza	10
Al comun di Zuppa	londrina cremese e rubbin	brazza cinque per sorte	10
Al governor del medemo	Commune saglia scarlata	brazza	6
Al governor di Montenero	saglia scarlata	brazza	6
Al sardar Marco Sava, nipote del vescovo	saglia scarlata	brazza	6
Al sardar poppe Stanisa	saglia scrlata	brazza	6

Distribuzione delle dieci medaglie d'oro, 4 da 6 e 6 da 4 cechini, l'una al governor, sardari et altri capi del Montenegro come qui sotto viene espresso

Al voivoda ò sia governor Vuccadin da Osrinichi	I
Al sardar Stanco da Gnegussi	I
Al capitan Illia Radogna da Cuzzi	I
Al Voin Tomasev capo di Cettigne	I
Al Tomas Nicolich capo da Osrinichi	I
Al poppe Jurascovich da Zechlina	I
Al protopoppa da Cernizza	I
Al Nico Stipo da Cetina	I
Al Vucale Giucanov da Osrinichi	I

⁶ Ј. Томић, Подаци о сукобима и мирењу Бокеља, Црногораца и турских поданика год. 1735—1766. Споменик 72, Београд 1931, 47. Писмо владике Саве од 16. марта.

⁷ Ј. Миловић, Сборник докумената из историје Црне Горе (1685 — 1782), Цетиње 1956, 181.

насиља Албанаца над Црногоркама.⁸ Али када почетком јуна 1747. Албанци у Котору убише једног црногорског главара, црногорски збор је оштро протествовао код которског провидура Виценца Гритија.⁹ Истовремено, црногорски збор је уложио протест код генералног провидура, истичући своје заслуге за Венецију. Главари поручују провидуру: „Узвишени господине ми смо сачували Крајину у миру са нашом великом муком и трошком. Нема ниједног Црногорца који је нанео никакво зло принциповом поданику, али нијесмо видјели ништа од обећања које нам је дала милост; упркос томе одржали смо Крајину у миру”. Главари користе прилику да истакну захтјев за обнову плата и кажу: „Ако вам је стало до тога да ова Крајина живи у миру са вашим поданицима, вратите нам наше плате”.¹⁰

Тих истих дана и владика Сава пише генералном провидуру Болду, али не помиње убиство црногорског главара у Котору, само протестује што му је одузета једна барка и каже: „Не видимо помоћи ни са које стране осим лијепе ријечи. Ова Крајина не може се одржати ни умирити без великог трошка и муке”. Владика опомиње, скоро пријети провидуру, да „убудуће ми нијесмо увијек спремни на службу, као што смо били у прошлости”.¹¹ Генерални провидур одговорио је владици Сави једним писмом пуним куртоазних фраза, али у ствари празним.¹² Међутим, у одговору црногорским главарима провидур Болду изражава наду да ће мир бити сачуван. „Да знате да је мир и покој једино добро”, каже Болду.¹³

Црногорци отрпјеше убиство свога главара у Котору, чиме дадоше убједљив доказ да им је стало до мира са Млечанима. Интервенцијом главара брзо је ухваћена вјера с Албанцима.¹⁴ Средином јула 1747. владика Сава са црногорским главарима посетио је которског провидура Гритија и тиме још једанпут дао доказ о томе колико му је стало до одржавања добрих односа са Венецијом.¹⁵

Сва настојања владике Саве и црногорских главара да се очува мир остала су узалудна. Почетком септембра 1747. године поново је у Котору дошло до сукоба између Црногораца и Албанаца. Погинули су један Албанац, један Црногорац и његушки кнез.¹⁶ Овога пута, поред протеста которског провидура, црногорски главари пожалише се Пераштанима, који су дали уточиште Албанцима. Главари поручују Пераштанима: „Чули сте

⁸ Исто, 162.

⁹ Исто, 165.

¹⁰ Ј. Томић, *Подаци о сукобима*, 49.

¹¹ ASV, Prov. gen. in Dalm. et Alb., p. 588. Херцег-Нови, 30. јуна 1747.

Прилог владициног писма од 14. јуна по старом.

¹² Исто.

¹³ Ј. Томић, *Подаци о сукобима*, 50.

¹⁴ Исто, 49.

¹⁵ Исто, 50.

¹⁶ Исто, 51.

што су napravili Албанци, а затим су утекли у вашу земљу... Немојте се мијешати и стављати руке у нашу крв примањем истих. Добро да знате Албанци су издали Скадар а тако ће и вас ако могу. Из тога разлога вам пишемо као пријатељима да се не мијешате у нашу крв помажући исте”.

На ову оптужбу црногорских главара општина Прчањ одмах је одговорила: „Што нам пишете да смо примили Албанце, знајте да су они дошли у нашу земљу прије него што су дошли у сукоб са вама”. Прчањани увјеравају Црногорце да су казали Албанцима да буду у миру са сваким, „упротивном биће кажњени и протјерани из ове земље, јер не желимо да ни они ни ниједан странац који дође овдје да са наших леђа чини зло. Ми желимо да будемо у миру са вама”, закључују Прчањани.¹⁷

Од овога времена престају жалбе Црногораца на Албанце, који су за неколике године били камен спотицања између Црногораца и Млечана. Стиче се утисак да су их Млечани преселили из Боке.

Прчањски састанак био је посљедњи значајнији покушај нормализовања млетачко-црногорских односа. Владика Сава је својом политиком миротворца и у земљи и са сусједима настојао да одржи добре односе са Венецијом. Догађаји су га спријечили у том настојању. И да Албанци убиствима Црногораца у Котору нијесу утицали на погоршање млетачко-црногорских односа, они у овом времену нијесу могли бити друкчији. Црна Гора и Бока тада су биле два свијета.

Г. Станојевић

¹⁷ ASV, Prov. gen. in Dalm. et Alb., ф. 589, Задар, 1. априла 1748. Прилози писама без датума.